

УДК 316.77

Чумак О.В.

ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЄЮ В КОНТЕКСТІ ПОСТІНДУСТРІАЛІЗАЦІЇ (ІНФОРМАТИЗАЦІЇ) СУСПІЛЬСТВА

У статті авторка розглянула модель та основні характеристики державного управління в суспільстві постмодерну. Авторка порушила проблему забезпечення та впливу на розвиток державного управління в Україні процесів пов'язаних з формуванням інформаційного суспільства.

Ключові слова: державне управління, інформатизація, постмодернізація суспільства, хабітат, плюралізм.

В статье автор рассмотрела модель и основные характеристики государственного управления в обществе постмодерна. Автор подняла проблему обеспечения влияния на развитие государственного управления в Украине процессов связанных с формированием информационного общества.

Ключевые слова: государственное управление, информатизация, постмодернизация общества, хабитат, плюрализм.

In this article the author examined the model and the basic characteristics of public administration in society postmodern. The author raised the issue and the effect on the development of public administration in Ukraine processes associated with the formation of an information society.

Keywords: public administration, information technology, postmodernization of society, Habitat, pluralism.

Сучасні соціальні процеси, що викликані інформатизацією усіх без винятку сфер суспільного буття, призводять до появи відносно нової моделі суспільного устрою – постмодернізму. Відповідні теоретизування започатковані французькими авторами у 50-60-ті роки минулого століття. Однак, до реальних поведінкових практик населення зазначені процеси «дійшли» тільки в наслідок інформаційної революції. Інформаційна революція та формування інформаційного суспільства стало каталізатором широкого спектру трансформацій. Трансформаційні процеси охопили практично всі сфери діяльності людини (культуру, науку, економіку тощо). Не стала виключенням і сфера державного управління. Більш того, модель

державного управління в суспільстві постмодерну має зазнавати постійних змін (трансформуватися) у відповідності до розвитку інформаційних технологій. Більш того, в постмодерні влада аналізується на мікрорівні, на рівні повсякденності, будучи сполученою зі спробою осмислення засобів і способів маніпулювання людиною в контексті соціальності. Її аналіз не пов'язаний з соціальними інститутами, державою, персоніфікованим авторитетом «Влада через і за допомогою мови». На думку авторів посібника «Філософія ХХ віку» – це проблема, що найбільш цікавить постмодернізм [9, с. 202-203]. Звертаючись до праць ще одного класика постмодерну – Мішеля Фуко – відносини влади «не локалізуються у відносинах між державою і громадянами», для них характерна «безперервність», вони «виражаються в незліченних точках зіткнення і осередках нестабільності, кожен з яких несе в собі небезпеку ... тимчасової зміни співвідносин сил». При цьому особливо важливо, на думку Фуко, те, що: а) влада виробляє знання, б) влада і знання безпосередньо передбачають один одного, в) немає ні відносин влади без утворення відповідної області знання, ані знання, яке не передбачає і разом з тим не утворює відносин влади [7, с. 317].

Зазначені складні та суперечливі соціальні процеси ускладнює розвиток технологічної складової сучасного комунікативного процесу, що кардинальним чином змінює сферу взаємодій між основними акторами досліджуваного процесу (державою, громадянами, іншими акторами).

Проблемами впливу інформаційного суспільства на соціальні та політичні процеси займалися українські (В. Даніл'ян [2], А. Колодюк [4], О. Руденко [8] Є. Макаренко [6]) та зарубіжні (Ф. Фукуяма [10], П. Джарвіс [11], Л. Лейдерсдорфф, У. Бек [1]) та інші дослідники.

В то й же час питання адаптації моделі державного управління та його визначення механізмів в умовах постмодерністських практик населення, уваги приділяється недостатньо.

Метою статі є визначити стан проблеми забезпечення та впливу на розвиток державного управління в Україні процесів, пов'язаних з формуванням інформаційного суспільства.

Певна кількість дослідників постмодерну пов'язують початок активного поширення постмодерністських практик в реальне життя з терактом 11 вересня 2001 року, який став, по суті, об'єктивним результатом зіткнення цінностей окремих хабітатів (в даному випадку хабітат розглядається в постмодерністському трактуванні, як заселений людьми простір їхнього «соціального поля» або співжиття).

При цьому, до даного часу остаточно невизначеним є факт, інтереси яких саме хабітатів мали зіткнення в даному випадку.

В цьому контексті сучасної постмодернізації системи державного управління, варто виділити основні фактори, що впливають (лежать в основі) зазначених трансформацій. Як зазначає російський філософ О. Дугін в праці «Геополітика постмодерну» архаїчні консервативні ідеології (які по суті на сьогодні реалізує інститут державного управління), в спробі подолання ідеології постмодерну намагаються відстоювати:

- національну державу проти глобалізації;
- геополітичний дуалізм суші і моря проти «світового потоку» у вигляді тотальної перемоги атлантизму;
- традиційну сім'ю і органічне відтворення дітей проти волі трансгендерних операцій, одностатевих шлюбів і клонування;
- суспільну ідентичність проти тотальної атомізації індивідуумів;
- світ речей і дій проти світу «зображень» та «екранних фальсифікацій»;
- реальну економіку («стару економіку») проти фінансизму, віртуальності, неоекономіки і т. і.

Відповідні антагоністичні дії держави є, певною мірою, архаїзмами та намаганням «зупинити час». Сучасний інформаційний процес із його високою варіативністю та індивідуальністю в умовах тотальної глобалізації об'єктивізує постмодерністські трансформації. Спроби ефективного вирішення поставлених О. Дугіним антагонізмів за допомогою системи державного управління бачаться нам малоімовірними.

Об'єктивними причинами поширення постмодернізму в сучасному суспільстві, які зумовлюють визначені О. Дугіним процеси (які намагається подолати система державного управління) можна вважати:

- безконтрольне розповсюдження технологій;
- втрата безпосереднього сенсу повідомлень;
- зростаючий розрив між бідністю та заможністю (в тому числі на рівні країн), що породжує «світ фальсифікацій»;
- інформаційна революція за своєю природою не прогнозована (непередбачувана).

Ускладнює зазначену ситуацію визначена ідея О. Дугіним [3], у відповідності до якої кожна людина може залишатися при своїй думці або змінити її на прямо протилежну, оскільки, в принципі, ... ніякої колективної, соціальної достовірності ні в одній з груп не існує... .

«Принципово, що про наші емоційні стани та етичні оцінки нас ніхто не запитає через те, що вони є нескінченно малим шумом. Запропоновані думки, з якими ми повною мірою погоджуємося, фактично характеризують специфічні вихідні засади для державного управління в постмодерні». По суті, зазначені О. Дугінім аспекти, говорять про неможливість використання єдиних (узагальнених) підходів в системі соціального управління, через відсутність соціальної достовірності у кожній з соціальних груп (в тому числі групи державних управлінців). Акцент на відбудову принципів суспільної моралі також бачиться нам малоімовірним через фоновий характер моральних норм та цінностей в сучасному суспільстві.

Попри це зазначена інформація, яка є з одного боку причиною, а з іншого наслідком інформаційної революції, принципово може бути керованою навіть в умовах постмодерну. При цьому відповідна інформація може бути скерована за допомогою двох основних підходів – зменшенням або збільшенням інформаційних шумів. Сам по собі процес інформаційної революції є амбівалентним за своєю суттю, оскільки з одного боку, дозволяє вирішити суспільні проблеми, які на її початку вирішувались не в повному обсязі (свобода поширення інформації, свобода слова, доступ до інформації щодо державного управління), а з іншої сторони породив нові кризові соціально-політичні та економічні явища, що впливають на весь соціум (виникнення постійних інформаційних перекосів та шумів, поява загроз держави від атак нового типу (інформаційних), зміни в комунікативній моделі). Серед основних технологічних проблем інформаційної сфери держави в постіндустріальному світі можна виділити дві:

- інформатизація суспільства можуть зробити його надзвичайно вразливим до певних форм втручань (зокрема інформаційних шумів), що непередбачувано впливає на процес державного управління;

- принципово ускладнюється (а по суті унеможлиблюється) державний контроль за потоками інформації та джерелами їх генерування (в тому числі засобами масової інформації).

У той же час у окремих суб'єктів, що мають необмежений доступ до інформаційних ресурсів виникає можливість, в певній мірі, маніпулювати засобами масової інформації і тим самим здійснювати значний вплив на свідомість представників окремих хабітатів, чим створюють певні відхилення в самому хабітаті, порушуючи його сталість.

Урядова інформація в сучасному постмодерністському суспільстві не може конкурувати із ЗМІ в швидкості поширення інформації (в тому числі дезінформації). Також суттєво

ускладнюються можливості щодо визначення конкретних джерел інформації, а також рівня її достовірності (об'єктивності). Слід також звернути увагу, що кожна дія в системі державного управління сучасним суспільством, здійснюється в обстановці – безперервної, нав'язливої уваги ЗМІ генераторів та передатчиків інформації (в тому числі ЗМІ). Зазначене зумовлює також зміну ролі ЗМІ в сучасному інформаційному суспільстві, перетворюючи її на одну з найбільш значущих.

У цілому роль ЗМІ перетворилася з передатчика інформації на генератора інформації. При цьому характер сформованої інформації відбиває інтереси окремої групи (хабітату), та не обов'язково співпадає з інтересами держави. Слід зазначити, що генерована інформація об'єктивно може відрізнятися ступенем її інформативності. В цьому контексті ми маємо на увазі, що в умовах постмодерністського суспільства інформативність інформації може бути оцінена за тими змінами (коливаннями), які конкретна інформація привносить у визначений хабітат.

Визначені процеси є досить показовими для постіндустріального суспільства, що формується в Україні, та характеризують певну розгубленість державних інституцій в умовах кардинальної зміни характеру та напрямів комунікацій. В сучасних умовах надзвичайного впливу на інформаційний простір набувають недержавні структури, які широко використовують комунікативні канали для власних цілей. Зазначені інституції, на сьогодні є віртуальними та побудовані за мережевим принципом, що додатково ускладнює участь держави (як інституту державного управління в даних каналах). Саме принцип «мережевого суспільства» є найбільш ефективним у описі нової структури суспільства. О. Руденко, пропонує описати його такими принципами як: індивідуалізація, локалізація, фрагментація та плюралістичність [8]. Фактично, перелічені принципи є принципами постмодерну. Зокрема в процесі індивідуалізації, за визначенням У. Бека, в процесі розриву з традиційними формами життя виникає нова безпосередність індивіда і суспільства, безпосередність кризи і хвороби в тому сенсі, що громадські кризи проявляються як індивідуальні, і їх суспільний характер може сприйматися лише дуже умовно і опосередковано [1].

Категорію «локалізація» ми пропонуємо замінити на категорію, запропоновану американським соціологом Роландом Робертсоном «глобалізація» - зіткнення локальних та глобальних тенденцій. Глобалізацію вчений характеризує як процес «зтиснення світу» та посилення взаємозалежності усіх його складових, який супроводжується все більшим усвідомленням цілісності, єдності

світу. Глобальність, згідно вченому, є не стільки причиною, скільки передумовою модернізації, зокрема передумова різнобічної модернізації [13].

Фрагментація, пов'язана зі змінами в соціальному середовищі та заміною «моносуб'єкту» «безліччю соціальних агентів», власне обумовлюючи їх фрагментацію. Як наслідок останнього процесу відбувається втрата стійкості соціальних зв'язків, а соціальні інститути формуються за принципом добровільності.

Плюралістичність характеризується послабленням колективізму та соціалізації, коли людина втрачає традиційні зв'язки із соціальним класом, до якого належить за походженням [8]. Однак в трактуванні Ж. Ф. Ліотара плюралістичність, може бути співвіднесена з «язиковими іграми» та через них стає можливим казати про трансформацію знання в «паралогію» через відсутність універсальної «метамови» [3; 10].

Аналізуючи праці Ж.Ф. Ліотара можна визначити також ще одну проблему державного управління інформацією в постмодерні – втраті довіри до «великого оповідання», оскільки для постмодерну стають неприйнятними будь-які правила та істини, що претендують на істинність, загальність і незмінність [5, с. 10].

В умовах українського суспільства можна також констатувати існування «інформаційної прірви», яку можна пояснити суттєвими економічними розбіжностями окремих верст населення через що відбувається принципово різний доступ до інформації. Е той же час цей багатоаспектний процес значною мірою впливає на загальну ефективність процесу державного управління через те, що така нерівномірність додатково збільшує кількість інформаційних шумів та вимагає від установ державного управління використання широкого спектру вихідної інформації з використанням принципово різних носіїв. Більше того, подальше посилення інформаційного розриву може привести до «ексклюзій» певних верств суспільства з процесу державного управління, перетворюючи останніх, по суті, на андерклас (у всякому разі в інформаційному плані).

Перелічені проблеми є складними та гострими для державного управління в умовах сучасної постмодернізації України. Продовження інформаційної революції та поглиблення розшарування населення тільки збільшуватиме ступінь визначених суперечок та ускладнюватиме дефрагментацію, делокалізацію суспільства. Мова йде по суті про те, що на сьогодні в державному управлінні відбувається зміна об'єкта такого управління. Із відносно гомогенної класової структури радянського суспільства через трансформаційні процеси капіталістична Україна входить в нове безкласове

інформаційне суспільство. Очевидно, що за стислий термін трансформації (протягом життя одного покоління) у населення не сформувались навіть стійкі елементи класової свідомості, що робить наслідки процесу «плюралізації» швидким та безболісним (і навіть суспільно затребуваним). Зазначене також посилює ефект «глобалізації», викликаючи аморфність суб'єктів управління та заглиблює фрагментацію, що додатково ускладнює державне управління в Україні.

Окреслюючи перспективні напрямки виходу із зазначеної ситуації слід, у першу чергу, наголосити на тому, що одним із можливих елементів такого виходу є зменшення існуючого «інформаційного розриву» шляхом забезпечення максимальної включеності всіх верств населення у систему соціальних комунікацій та пошуку нових форм такої включеності. Більш того, самі соціальні комунікації мають забезпечувати інформаційний потік, спрямований не на подолання причин, що викликають (викликали) постмодернізм, а на вирішення саме інформативних проблем, що мають місце в сучасному суспільстві.

Безпосереднім напрямком подальших досліджень в даному контексті має бути розробка адекватних моделей соціальних комунікацій, що здатні забезпечити вимоги всіх суб'єктів державного управління від нетократів, до інформаційного андеркласу, який починає зароджуватися в сучасних реаліях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну. – М. : Прогресс-Традиция, 2001. – 384 с.
2. Даніліян В.О. Інформаційне суспільство та перспективи його розвитку в Україні (соціально-філософський аналіз): Автореф. дис... канд. філософ. наук: 09.00.03 / Харк. ун-т повітр. сил ім. І. Кожедуба. – Х., 2006. – 19 с.
3. Дугин А.Г. Постфілософія. Три парадигми в истории мысли / А.Г. Дугин // М. : «Евразийское Движение», 2009. – 744 с.
4. Колодюк А.В. Інформаційне суспільство: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні: Автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.03 / НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького. – К., 2005. – 20 с.
5. Лиотар Ж.-Ф. Состояние постмодерна. М. : Институт экспериментальной социологии; СПб. : Алетейя, 1998. – 231 с.
6. Макаренко Є.А. Міжнародна інформаційна політика: структура, тенденції, перспективи: Автореф. дис... д-ра політ. наук: 23.00.04 / Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2002. – 41 с.

7. Новейший философский словарь. Постмодернизм / Главный научный редактор и составитель А.А. Грицанов. – Мн. : Современный литератор, 2007. – 816 с.

8. Руденко О.М. Теоретико методологічні засади дослідження суспільної стабільності та напрями її забезпечення в державному управлінні / О.М. Руденко // Науковий вісник Академії муніципального управління, серія «Управління» Збірник наукових праць. ВИПУСК – 2. Гол. ред. д.н.д.у. Бакуменко В.Д. Академія муніципального управління. – 2011. – С. 56-62.

9. Философия XX века : Учеб. пособие / Центр. ин-т непрерыв. образования о-ва «Знание» России; [Добрынина В. И. и др.]. – М. : О-во «Знание» России, 1997. – 284 с.

10. Фукуяма Ф. Конец истории и последний человек. – М. : АСТ, 2005. – 592с.

11. Jarvis P. Globalization, Lifelong Learning and the Learning Society Routledge, 2006. – 256 p.

12. Leydesdorff L. A Sociological Theory of Communication: The Self-Organization of the Knowledge-Based Society.- Universal Publishers, 2001.- 359 p.

13. Robertson R. Global Modernities. – London. 1995. – P.145.; Майструк Н.О. Глобальні комунікації та їх вплив на формування глобальних транс культурних феноменів / Н.О. Майструк // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право. Випуск 1 – 2011. Гол. ред. д.ф.н. Димитрова Л.М. Факультет соціології НТУУ «КПІ». : Київ – 2011 [Електронне видання] / Режим доступу: www.visnyk-psp.kpi.ua